

Research article

Oral health related quality of life and satisfaction with received
dental implant and single crown services among patients
in phu wiang hospital, khon kaen

Apinya Yudthachawit

Dentist, senior professional level,
Sirindhorn College of Public
Health Khon Kaen
Faculty of Public Health and
Allied Health Sciences,
Praboromarajchanok Institute

Raivada Srilasak

dental work group Phu Wiang
Hospital, Khon Kaen

Kittiyakorn Tawnil

Undergraduate student Bachelor
of Public Health Program
Department of Dental Public
Health of Sirindhorn College
of Public Health Khon Kaen

Sirimanee Jarujit

Undergraduate student Bachelor
of Public Health Program
Department of Dental Public
Health of Sirindhorn College
of Public Health Khon Kaen

Abstract

This cross - sectional descriptive study aimed to assess the quality of life in relation to oral health and satisfaction after obtaining dental implants or crowns services in Phu Wiang hospital. Data were collected from 43 patients between 2 – 27 September 2022, using a questionnaire and were analyzed by descriptive statistics including percentage, means, standard deviation, minimum and maximum values.

The study revealed that 38 from 43 participants (88.40%) emphasized the satisfaction score to the aspect of the proper oral examination and hearty advice from dental care experts. Regarding oral health related quality of life, 29 participants (67.44%) had a problem with eating and 20 respondents (46.51%) had a severe impact of oral problems on their daily life.

Keywords: oral health related quality of life, dental implants, satisfaction

Corresponding author

Apinya Yudthachawit

E-mail : Apinya@scphkk.ac.th

Received date : 7 November 2022

Revised date : 25 November 2022

Accepted date : 5 December 2022

บทความวิจัย (Research article)

คุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากและความพึงพอใจต่อการมารับบริการฝังรากฟันเทียม
และการใส่ครอบฟันของผู้ป่วยในโรงพยาบาลภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

อภิญญา ยุทธชาวิทย์

วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร
จังหวัดขอนแก่น
คณะสาธารณสุขศาสตร์
และสหเวชศาสตร์
สถาบันพระบรมราชชนก

ไรวดา ศรีลาศักดิ์

กลุ่มงานทันตกรรม โรงพยาบาล
ภูเวียง จ.ขอนแก่น

กิตติยากรณ์ ท้าวนิล

นักศึกษาระดับปริญญาตรี
หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาทันตสาธารณสุข
วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร
จังหวัดขอนแก่น

ศิริมณี จารุจิตร

นักศึกษาระดับปริญญาตรี
หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาทันตสาธารณสุข
วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร
จังหวัดขอนแก่น

ผู้รับผิดชอบบทความ

อภิญญา ยุทธชาวิทย์

อีเมลล์ : Apinya@scphkk.ac.th

วันที่ได้รับต้นฉบับ : 7 พฤศจิกายน 2565

วันที่แก้ไขบทความ : 25 พฤศจิกายน 2565

วันตอบรับบทความ : 5 ธันวาคม 2565

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากและความพึงพอใจต่อผู้ที่เข้ามารับบริการฝังรากฟันเทียมและการใส่ครอบฟันในโรงพยาบาลภูเวียง จังหวัดขอนแก่น โดยมีผู้เข้าร่วมงานวิจัยครั้งนี้ทั้งหมด 43 คน เก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 2 - 27 เดือนกันยายน พ.ศ. 2565 โดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก อ้างอิงจากดัชนีประเมินผลกระทบของสุขภาพช่องปากในชีวิตประจำวัน (OIDP) และความพึงพอใจต่อการเข้ามารับบริการฝังรากฟันเทียมและการใส่ครอบฟัน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา แสดงการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุดและค่าสูงสุด

ผลการศึกษา พบว่า มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด คือ ด้านการได้รับการตรวจและได้รับคำแนะนำด้วยความเป็นมิตร จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 88.4 ด้านคุณภาพชีวิตส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องการรับประทานอาหาร โดยมีความถี่ของปัญหาจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 67.44 และมีความรุนแรง จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 46.51

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก; ความพึงพอใจ; รากฟันเทียม

วารสารทันตภิบาล ปีที่ 33 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2565

บทนำ

การสูญเสียฟันส่งผลกระทบต่อความรู้สึก ภาพลักษณ์ และความเชื่อมั่นในตนเอง สาเหตุหลักอาจเกิดจากปัญหาการสูญเสียฟันจากอุบัติเหตุหรือเป็นผลมาจากการมีโรคประจำตัว ตลอดจนเงื่อนไขทางการแพทย์ แต่หนึ่งในสาเหตุสำคัญของการสูญเสียฟันมากจากปัญหาสุขภาพเหงือก จากผลสำรวจข้อมูลสภาวะทันตสาธารณสุขระดับประเทศ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีการสูญเสียฟันสูงที่สุด ร้อยละ 95.6 นอกจากนี้ยังมีการสูญเสียฟันในกลุ่มวัยทำงาน ร้อยละ 81.9 และวัยเด็ก ร้อยละ 7.4¹ ซึ่งทางโรงพยาบาลภูเวียงมีสถิติข้อมูลการเข้ารับบริการทางทันตกรรม ทั้งหมดจำนวน 13 รายการ พบว่าในปีพ.ศ. 2564 การเข้ารับบริการถอนฟันแท้สูงที่สุดจำนวน 2,077 คน

โดยแนวคิดคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก² ที่เป็นหลักการและการวัดผลกระทบของสุขภาพช่องปากต่อการดำเนินชีวิตประจำวันหรือผลกระทบคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากประกอบด้วย 8 กิจกรรม คือ การรับประทานอาหาร การพูดหรือออกเสียงให้ชัดเจน การทำความสะอาดช่องปากหรือฟันเทียม การดำเนินชีวิตทั่วไป การนอนหลับหรือการพักผ่อน การรักษาอารมณ์จิตใจให้เป็นปกติไม่หงุดหงิดรำคาญง่าย การยิ้ม หัวเราะ อดฟันได้โดยไม่อายใคร และความสนุกสนานในการได้ออกไปพบปะญาติสนิทมิตรสหาย

การแก้ไขปัญหาดังกล่าว โรงพยาบาลภูเวียงได้ดำเนินการโครงการ “ขยายผลงานวิจัย DentiiScan เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องมือ แพทย์ไทย” โดยมีการฝังรากฟันเทียมและใส่ครอบฟันในผู้ป่วยจำนวน 49 ราย (70 ราก) ซึ่งยังไม่เคยได้รับการประเมินความพึงพอใจและคุณภาพชีวิตในกลุ่มอาสาสมัครที่เข้าร่วมโครงการมาก่อน

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากและความพึงพอใจต่อการเข้ารับบริการฝังรากฟันเทียมและการใส่ครอบฟัน โรงพยาบาลภูเวียง เพื่อให้ทราบความพึงพอใจและคุณภาพชีวิตของผู้มารับบริการ เพื่อให้ทางโรงพยาบาลภูเวียงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุง พัฒนาการเข้ารับบริการ กระบวนการรักษาและการวางแผนการส่งเสริมและแก้ไขปัญหาสุขภาพช่องปาก ในพื้นที่อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่นต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยที่มารับบริการฝังรากฟันเทียมและการใส่ครอบฟันในโรงพยาบาลภูเวียง จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ป่วยที่มารับบริการฝังรากฟันเทียมและการใส่ครอบฟันในโรงพยาบาลภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

ขอบเขตการศึกษาและวิธีการดำเนินงานวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากและความพึงพอใจต่อการเข้ารับบริการฝังรากฟันเทียมและการใส่ครอบฟัน ที่เข้าร่วมโครงการ “ขยายผลงานวิจัย DentiiScan เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องมือแพทย์ไทย” ในช่วงระยะเวลา.. มีผู้เข้าร่วมงานวิจัยครั้งนี้จำนวนทั้งหมด 43 คน ในคลินิกทันตกรรม โรงพยาบาลภูเวียง ตั้งแต่วันที่ 2 - 27 เดือนกันยายน พ.ศ. 2565 โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง (Cross - sectional descriptive study)

วารสารทันตภิบาล ปีที่ 33 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2565

ประชากร

ประชากร คือ ผู้ป่วยที่สนใจเข้าร่วมโครงการ “ขยายผลงานวิจัย DentiiScan เพื่อพัฒนา อุตสาหกรรมเครื่องมือแพทย์ไทย” จำนวนทั้งหมด 49 คน โดยเข้ารับบริการฝังรากฟันเทียมและการใส่ครอบฟันในโรงพยาบาลภูเวียง จังหวัดขอนแก่น มีอาสาสมัครเข้าร่วมงานวิจัยครั้งนี้ จำนวน 43 คน เนื่องจากอาสาสมัครที่เหลือ 6 คน ไม่สามารถติดต่อได้

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามอ้างอิงจากงานวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจและคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุที่ได้รับการใส่รากฟันเทียม จากโครงการรากฟันเทียมเฉลิมพระเกียรติฯ อำเภอภูเวียง - หนองนาคำ – เวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น² และส่วนที่ 3 เรื่องคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก OIDP อ้างอิงจากแบบสัมภาษณ์ผลกระทบของสุขภาพช่องปากต่อสมรรถภาพในชีวิตประจำวัน ดัชนีที่ใช้ คือ Oral Impacts on Daily Performance (OIDP) โดยสุปรีดา อุดุลยานนท์และอุเบย์ ซีแฮม²

ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ รายได้ ลักษณะครอบครัว โรคประจำตัว และสภาวะช่องปาก เป็นข้อคำถามแบบตัวเลือกและเติมข้อความ

ส่วนที่ 2 แบบวัดความพึงพอใจ เป็นแบบ Rating scale ประกอบด้วย 5 ด้าน จำนวนทั้งสิ้น 17 ข้อ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลของสภาวะสุขภาพช่องปากและคุณภาพชีวิต ประกอบด้วย ข้อคำถามแบบมาตรฐานเลือกใช้ดัชนี OIDP

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อระบุปัญหา คำแนะนำหรือข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในงานวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

กรณีที่ 1 อาสาสมัครสะดวกเดินทางมาที่โรงพยาบาล

โดยทันตแพทย์ผู้ที่ฝังรากฟันเทียมและใส่ครอบฟันได้มีการนัดหมายผู้ป่วยมาตรวจติดตามอาการ ทางผู้วิจัยจึงได้โทรศัพท์ติดต่อประสานผู้ที่ฝังรากฟันเทียมและใส่ครอบฟันที่สะดวกมาตรวจช่องปากพร้อมชี้แจงรายละเอียดโครงการ ซึ่งจะให้ระยะเวลาในการตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยเป็นเวลา 1 สัปดาห์ หลังจากโทรติดต่อ

กรณีที่ 2 ผู้ตอบแบบสอบถามไม่สะดวกในการเดินทางมาที่โรงพยาบาล แต่สะดวกในการตอบแบบสอบถามออนไลน์

ทางผู้วิจัยจะทำการชี้แจงรายละเอียดโครงการและขอคำยินยอมทางโทรศัพท์ โดยให้เวลาตัดสินใจการเข้าร่วมการวิจัยเป็นเวลา 1 สัปดาห์ เมื่อยินยอมเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยจะทำการส่งเอกสารออนไลน์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมวิจัยตอบแบบสอบถามทางออนไลน์ได้

วารสารทันตภิบาล ปีที่ 33 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2565

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุดและค่าสูงสุด

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไป

อาสาสมัครวิจัยทั้งหมดจำนวน 43 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง 24 คน คิดเป็นร้อยละ 55.8 ซึ่งมีอายุอยู่ในช่วง 50 - 59 ปี จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 27.9 มีระดับการศึกษาสูงสุดคือระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 65.1 ประกอบอาชีพข้าราชการ จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 41.9 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 79.0 ส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 67.4 เคยตรวจภาวะช่องปาก จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 79.1 และส่วนใหญ่ไม่พบรอยโรค จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 90.7

ความพึงพอใจต่อการเข้ารับบริการฝังรากฟันเทียมและใส่ครอบฟัน

ตารางที่ 1 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจต่อการเข้ารับบริการฝังรากฟันเทียมและใส่ครอบฟัน (n = 43)

ข้อความ	ระดับความพึงพอใจ					$\bar{x}$	SD	Min - Max
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
ด้านความพึงพอใจต่อการเข้ารับบริการ								
1. ผู้ให้บริการได้ทำการตรวจสอบสุขภาพช่องปากหรือคัดกรองก่อนทำการฝังรากฟันเทียมและการใส่ครอบฟัน	34(79.1)	6 (13.9)	3 (7.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.72	0.39	4 - 5
2. มีการนัดหมายมารับบริการแต่ละครั้งอย่างชัดเจน	35(81.4)	8 (18.6)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.81	0.39	4 - 5
3. ท่านได้รับคำแนะนำในการใช้และการดูแลในการฝังรากฟันเทียมและการใส่ครอบฟัน หลังจากการรับบริการแล้ว	34(79.1)	8 (18.6)	1 (2.3)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.77	0.48	3 - 6
ด้านความพึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่หรือบุคลากร/ระยะเวลาการรักษาของทันตแพทย์ผู้รักษา								
1. ได้รับการตรวจและได้รับคำแนะนำด้วยความเป็นมิตร	38(88.4)	4(9.3)	1(2.3)	0(0.0)	0(0.0)	4.86	0.41	3 - 5

วารสารทันตภิบาล ปีที่ 33 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2565

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ร้อยละความพึงพอใจต่อการเข้ารับบริการฝังรากฟันเทียมและใส่ครอบฟัน (n = 43) ต่อ

ข้อความ	ระดับความพึงพอใจ					$\bar{x}$	SD	Min - Max
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
2. เจ้าหน้าที่เปิดโอกาสให้มีการซักถามข้อสงสัยตลอดระยะเวลาการรักษา	34(79.1)	8(18.6)	1(2.3)	0(0.0)	0(0.0)	4.77	0.48	3 - 5
3. เจ้าหน้าที่สามารถตอบข้อสงสัยได้ชัดเจน ทำให้มีความเข้าใจบริการมากขึ้น	36(83.7)	5(11.6)	2(4.7)	0(0.0)	0(0.0)	4.79	0.51	3 - 5
ด้านความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวก								
1. ความสะดวกในการเข้ารับบริการในครั้งแรก	34(79.0)	7(16.3)	2(4.7)	0(0.0)	0(0.0)	4.74	0.54	3 - 5
2. ความสะดวกในการเข้ารับบริการ ตามนัดหมาย	31(72.1)	8(18.6)	4(9.3)	0(0.0)	0(0.0)	4.63	0.66	3 - 5
3. ความสะดวกในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ เพื่อขอรับคำแนะนำ	30(69.8)	11(25.6)	2(4.6)	0(0.0)	0(0.0)	4.65	0.57	3 - 5
4. ระยะเวลาการรอคอยเพื่อเข้ารับบริการมีความเหมาะสม	28(65.1)	11(25.6)	3(7.0)	1(2.3)	0(0.0)	4.53	0.74	2 - 5
5. วัสดุอุปกรณ์ทันสมัย มีความทันสมัย	33(76.7)	9(21.0)	0(0.0)	0(0.0)	1(2.3)	4.70	0.71	1 - 5
ด้านความพึงพอใจต่อผลของการให้บริการ								
1. ความพึงพอใจที่ได้เข้ารับบริการฝังรากฟันเทียมและการใส่ครอบฟัน	35(81.4)	6(14.0)	1(2.3)	1(2.3)	0(0.0)	4.74	0.62	2 - 5
2. ความสบายใจที่ได้รับบริการ ฝังรากฟันเทียมและการใส่ครอบฟัน	36(83.7)	4(9.3)	2(4.7)	1(2.3)	0(0.0)	4.74	0.66	2 - 5
3. รากฟันเทียมและครอบฟัน ช่วยให้เคี้ยวอาหารดีขึ้น	32(74.4)	8(18.6)	3(7.0)	0(0.0)	0(0.0)	4.67	0.61	3 - 5
ด้านความพึงพอใจต่อความคงทน แข็งแรงของรากฟันเทียมและครอบฟัน								
1. รากฟันเทียมและครอบฟันเทียมมีความแข็งแรง ไม่มีรอยร้าว ไม่แตก ใช้งานได้	33(76.7)	7(16.3)	3(7.0)	0(0.0)	0(0.0)	4.70	0.60	3 - 5
2. รากฟันเทียมและครอบฟันเทียมติดแน่นไม่หลุด	31(72.1)	8(18.6)	3(7.0)	1(2.3)	0(0.0)	4.60	0.73	2 - 5
3. รากฟันเทียมและครอบฟันเทียมมีความสวยงามเหมือนฟันจริง	30(69.8)	12(27.9)	1(2.3)	0(0.0)	0(0.0)	4.67	0.52	3 - 5

จากการเก็บข้อมูลความพึงพอใจต่อการเข้ารับบริการฝังรากฟันเทียมและใส่ครอบฟัน พบว่าอาสาสมัครวิจัยมีความพึงพอใจระดับมากที่สุดด้านเจ้าหน้าที่หรือบุคลากร/ระยะเวลาการรักษาของทันตแพทย์ ผู้รักษา เรื่อง ได้รับการตรวจและได้รับคำแนะนำด้วยความเป็นมิตร จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 88.4 (ดังตารางที่ 1)

วารสารทันตภิบาล ปีที่ 33 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2565

คุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากภายหลังการฝังรากฟันเทียมและการใส่ครอบฟันตารางที่ 2
จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัญหาคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากจำแนกตาม
กิจกรรมในชีวิตประจำวันภายหลังได้รับการฝังรากฟันเทียมและใส่ครอบฟัน (n = 43)

	กิจกรรมในชีวิตประจำวันที่ได้รับผลกระทบ							
	กิน	พูด	ทำความสะอาด	การดำเนินชีวิต	การนอนหลับพักผ่อน	ความสนุกสนาน	อารมณ์	การยิ้มหัวเราะ
	67.44	6.98	32.56	11.63	2.30	0.00	9.30	4.65
ความชุกของปัญหา								
จำนวน (ร้อยละ)								
- ไม่เคยเกิดขึ้นเลย	14 (32.56)	40 (93.02)	29 (67.44)	38 (88.37)	42 (97.70)	43 (100.00)	39 (90.70)	41 (95.35)
- เกิดน้อยกว่าเดือนละ 1 ครั้ง	10 (34.48)	1 (33.33)	8 (57.14)	4 (80.00)	1 (100.00)	0 (0.00)	3 (75.00)	2 (100.00)
- เกิดเดือนละ 1 - 2 ครั้ง	5 (17.24)	0 (0.00)	4 (28.57)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	1 (25.00)	0 (0.00)
- เกิดอาทิตย์ละ 1 - 2 ครั้ง	4 (13.80)	0 (0.00)	0 (0.00)	1 (20.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
- เกิดอาทิตย์ละ 3 - 4 ครั้ง	1 (3.45)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
- เกิดทุกวันหรือเกือบทุกวัน	9 (31.03)	2 (66.67)	2 (14.29)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
คะแนน OIDP								
ช่วงคะแนน	0 - 5	0 - 5	0 - 5	0 - 3	0	0	0 - 2	0 - 1
ค่าเฉลี่ย(SD)	1.88 (1.92)	0.26 (1.07)	0.60 (1.18)	0.16 (0.53)	0.02 (0.15)	0.00 (0.00)	0.12 (0.39)	0.05 (0.21)
Max	5	5	5	3	1	0	2	1
Min	0	0	0	0	0	0	0	0

*ผู้ป่วยหนึ่งคนสามารถประสบปัญหาได้มากกว่า 1 กิจกรรม

จากการสำรวจ พบว่า อาสาสมัครวิจัยส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องการรับประทานอาหาร 29 คน คิดเป็นร้อยละ 67.44 โดยมีความถี่เกิดขึ้นทุกวัน หรือเกือบทุกวันมากถึง 9 คน คิดเป็นร้อยละ 31.03 (ดังตารางที่ 2)

วารสารทันตภิบาล ปีที่ 33 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2565

ตารางที่ 3 จำนวน ร้อยละความรุนแรงของปัญหา จำแนกตามคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากภายหลังได้รับการฝังรากฟันเทียมและใส่ครอบฟัน (n = 43)

	กิจกรรมในชีวิตประจำวันที่ได้รับผลกระทบ							
	กิน	พูด	ทำความสะอาด	การดำเนินชีวิต	การนอนหลับพักผ่อน	ความสนุกสนาน	อารมณ์	การยิ้มหัวเราะ
ความรุนแรงของปัญหา จำนวน (ร้อยละ)	46.51	6.98	30.23	9.30	0.00	0.00	11.63	4.65
- ไม่กระทบกระเทือน	23 (53.49)	40 (93.02)	30 (69.77)	39 (90.70)	43 (100.00)	43 (100.00)	38 (88.37)	41 (95.35)
- น้อยมาก	11 (55.00)	2 (66.67)	10 (76.92)	3 (75.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	5 (100.00)	2 (100.00)
- น้อย	6 (30.00)	1 (33.33)	2 (15.38)	1 (25.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
- ปานกลาง	2 (10.00)	0 (0.00)	1 (7.70)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
- รุนแรง	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
- รุนแรงมาก	1 (5.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
คะแนน ODP								
ช่วงคะแนน	0 - 5	0 - 5	0 - 3	0 - 2	0	0	0 - 1	0 - 1
ค่าเฉลี่ย(SD)	0.79 (1.10)	0.09 (0.37)	0.40 (0.70)	0.12 (0.39)	0.00 (0.00)	0.00 (0.00)	0.12 (0.32)	0.05 (0.21)
Max	5	2	3	2	0	0	1	1
Min	0	0	0	0	0	0	0	0

*ผู้ป่วยหนึ่งคนสามารถประสบปัญหาได้มากกว่า 1 กิจกรรม

จากการสำรวจ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องการรับประทานอาหารจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 46.51 โดยมีความรุนแรงของปัญหาระดับมากที่สุด จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 5.00 (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 4 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัญหาคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก โดยรวม 8 กิจกรรม ภายหลังได้รับการฝังรากฟันเทียมและใส่ครอบฟัน (n = 43)

คุณภาพชีวิต	จำนวน	ร้อยละ	$\bar{x}$	SD
ด้านการรับประทานอาหาร				
ไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิต	24	55.80	2.86	5.03
มีผลต่อคุณภาพชีวิต	17	39.50		
มีผลต่อคุณภาพชีวิตมาก	2	4.70		

วารสารทันตภิบาล ปีที่ 33 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2565

ตารางที่ 4 จำนวนร้อยละของปัญหาคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากโดยรวม 8 กิจกรรม ภายหลังได้รับการฝังรากฟันเทียมและใส่ครอบฟัน (n = 43) (ต่อ)

คุณภาพชีวิต	จำนวน	ร้อยละ	$\bar{x}$	SD
ด้านการพูดการออกเสียง				
ไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิต	42	97.70	0.12	0.76
มีผลต่อคุณภาพชีวิต	1	2.30		
มีผลต่อคุณภาพชีวิตมาก	0	0.00		
ด้านการทำความสะอาด				
ไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิต	32	74.40	0.84	2.50
มีผลต่อคุณภาพชีวิต	10	23.30		
มีผลต่อคุณภาพชีวิตมาก	1	2.30		
ด้านการดำเนินชีวิตทั่วไป				
ไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิต	40	93.00	0.09	0.37
มีผลต่อคุณภาพชีวิต	3	7.00		
มีผลต่อคุณภาพชีวิตมาก	0	0.00		
ด้านการนอนหลับพักผ่อน				
ไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิต	43	100.00	0.00	0.00
มีผลต่อคุณภาพชีวิต	0	0.00		
มีผลต่อคุณภาพชีวิตมาก	0	0.00		
ด้านความสนุกสนาน				
ไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิต	43	100.00	0.00	0.00
มีผลต่อคุณภาพชีวิต	0	0.00		
มีผลต่อคุณภาพชีวิตมาก	0	0.00		
ด้านจิตใจและอารมณ์				
ไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิต	39	90.7	0.12	0.39
มีผลต่อคุณภาพชีวิต	4	9.30		
มีผลต่อคุณภาพชีวิตมาก	0	0.00		

วารสารทันตภิบาล ปีที่ 33 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2565

ตารางที่ 4 จำนวน ร้อยละของปัญหาคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากโดยรวม 8 กิจกรรม ภายหลังได้รับการฝังรากฟันเทียมและใส่ครอบฟัน (n = 43) (ต่อ)

คุณภาพชีวิต	จำนวน	ร้อยละ	$\bar{x}$	SD
ด้านการยิ้ม หัวเราะ				
ไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิต	41	95.30	0.05	0.21
มีผลต่อคุณภาพชีวิต	2	4.70		
มีผลต่อคุณภาพชีวิตมาก	0	0.00		

*ผู้สูงอายุหนึ่งคนสามารถประสบปัญหาได้มากกว่า 1 กิจกรรม

**คะแนนเต็มของปัญหา (OIDP) โดยรวม = 100, คะแนนเต็มในแต่ละกิจกรรม = 25, คะแนนของคำถามทั้ง 8 ข้อรวมเป็นคะแนนสูงสุดเท่ากับ 200

จากการสำรวจ พบว่า อาสาสมัครวิจัยจำนวน 43 คน ส่วนใหญ่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากมากที่สุดด้านการรับประทานอาหาร จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 39.50 ($\bar{x} = 2.86$, SD = 5.03)

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากและความพึงพอใจต่อผู้ที่เข้ามาใช้บริการฝังรากฟันเทียมและการใส่ครอบฟัน โรงพยาบาลภูเวียง มีอาสาสมัครวิจัยวิจัยทั้งหมดจำนวน 43 คน พบว่า จากการศึกษาความพึงพอใจต่อการเข้ารับบริการฝังรากฟันเทียมและใส่ครอบฟัน พบว่าอาสาสมัครวิจัย มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด คือ ได้รับการตรวจและคำแนะนำด้วยความเป็นมิตร จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 88.4 และจากการศึกษาคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากภายหลังการฝังรากฟันเทียมและการใส่ครอบฟัน พบว่าผู้มารับบริการมีปัญหาในเรื่องการรับประทานอาหารมากที่สุด จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 67.44 แต่มีเพียง 20 คน ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงของปัญหา คิดเป็นร้อยละ 46.51

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาความพึงพอใจต่อผู้ที่เข้ามาใช้บริการฝังรากฟันเทียมและใส่ครอบฟัน พบว่า ผู้มารับบริการมีความพึงพอใจโดยรวมในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญิกา เข้มทอง, ชุติมา นวศรี, ธนพัฒน์ ศาสตระรุจิ และพิสัยศิษฐ์ ชัยจรีนนท์² เนื่องจากในการเข้ามาใช้บริการแต่ละครั้ง รู้สึกดีในการเข้ารับบริการเจ้าหน้าที่และบุคลากรเป็นมิตร มีอุปกรณ์ที่ดีและทันสมัย ภายหลังการเข้ารับบริการรู้สึกสบายใจ รากฟันเทียมและครอบฟันแข็งแรง ติดแน่น ไม่หลุด สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วารสารทันตภิบาล ปีที่ 33 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2565

โดยเมื่อแยกพิจารณาความพึงพอใจของผู้มารับบริการฝังรากฟันเทียมและใส่ครอบฟันเป็นรายด้าน ด้านความพึงพอใจต่อการเข้ารับบริการ ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดในเรื่อง มีการนัดหมายมารับบริการแต่ละครั้งอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิระวัฒน์ บุตรโคตร²

ด้านความพึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่หรือบุคลากร/ระยะเวลาการรักษาของทันตแพทย์ผู้รักษา ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดในเรื่อง การได้รับการตรวจและได้รับคำแนะนำด้วยความเป็นมิตร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณพร ศิริวัฒน์และวรรณพี บานชื่นวิจิตร⁴ ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดในเรื่อง เจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยคำพูดที่สุภาพ ยิ้มแย้ม แจ่มใส มีอธยาศัยไมตรีที่ดี เนื่องจากทันตแพทย์ ทันตบุคลากร ผู้ช่วยทันตแพทย์ และเจ้าหน้าที่ มีการดูแลผู้มารับบริการอย่างใกล้ชิด พูดคุยกับผู้มารับบริการอย่างสุภาพและใจเย็น หากผู้มารับบริการมีข้อสงสัยหรือข้อซักถามก็สามารถให้คำแนะนำและตอบข้อสงสัยได้

ด้านความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวก ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดในเรื่องความสะดวกในการเข้ารับบริการในครั้งแรก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณพร ศิริวัฒน์และวรรณพี บานชื่นวิจิตร⁴ พบว่า ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดในเรื่อง ความพร้อมของอุปกรณ์การแพทย์ ทันสมัย และเพียงพอ เนื่องจากเครื่องเอกซเรย์ภาพ 3 มิติ Dentii Scan ในโครงการมีการพัฒนาเพื่อใช้ในการวางแผนการรักษาในการฝังรากฟันเทียมอย่างเหมาะสม มีความทันสมัย ใช้เวลาในการรักษาไม่นาน และวัสดุอุปกรณ์ในการเข้ารับบริการเพียงพอต่อผู้มารับบริการ

ด้านความพึงพอใจต่อผลของการให้บริการ ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดในเรื่องความสบายใจที่ได้รับบริการฝังรากฟันเทียมและการใส่ครอบฟัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิระวัฒน์ บุตรโคตร² พบว่า ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดในเรื่อง ความพึงพอใจ ความสุข ความสบายใจที่ได้รับบริการรากฟันเทียม เนื่องจากมีทันตแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ทำการฝังรากฟันเทียม และการใส่ครอบฟัน ผู้ช่วยมีการพูดคุยอย่างเป็นมิตร ทำให้มีความสบายใจที่เข้ามาใช้บริการฝังรากฟันเทียม และการใส่ครอบฟัน

ด้านความพึงพอใจต่อความคงทน แข็งแรง ของรากฟันเทียมและครอบฟัน ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดในเรื่องรากฟันเทียมและครอบฟันเทียมมีความแข็งแรง ไม่มีรอยร้าว ไม่แตก ใช้งานได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญิกา เข้มทอง, ชุตินา นวศรี, ธนพัฒน์ ศาสตระรุจิ และพิสัยศิษฐ์ ชัยจริณน³ พบว่า ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดในเรื่อง รากฟันเทียมสามารถใช้บดเคี้ยวได้ และพึงพอใจกับความสวยงามของรากฟันเทียม เนื่องจากวัสดุมีสี ความแข็งแรงและลักษณะที่ใกล้เคียงกับฟันธรรมชาติมากขึ้น ทำให้สามารถใช้งานรับประทานอาหารได้ตามปกติ และมีความมั่นใจมากขึ้น สามารถยิ้ม หัวเราะ และพูดคุยกับคนอื่นได้อย่างโดยปราศจากความกังวล

จากการศึกษาคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากภายหลังการเข้ารับบริการฝังรากฟันเทียมและใส่ครอบฟัน พบว่า คุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับดี ไม่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากในด้านความสนุกสนาน การนอนหลับพักผ่อนและยิ้มหัวเราะโดยไม่อายใคร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเบญจมาศ สือพัฒน์ธิดา⁵ พบว่า ผู้รับบริการมีความสบายใจ มีความสุขมากขึ้น กล้ายิ้ม ผู้มารับบริการไม่มีปัญหาในช่องปากที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต และสอดคล้องกับงานวิจัยของศศิกร นาคมนิ⁶ พบว่า ไม่ได้รับผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก ไม่ได้รับผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวัน การพูดและการออกเสียงชัดเจน และมีความพึงพอใจใน การใช้ฟันเทียมพระราชทานอยู่ในระดับดี เนื่องจากผู้ที่มีมารับบริการมีปัญหาการสูญเสียฟันแท้ที่ไม่สามารถนำกลับมาได้ ได้รับรากฟันเทียมในโครงการทำให้สามารถทำกิจกรรมต่างๆได้ จึงไม่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตโดยรวม

วารสารทันตภิบาล ปีที่ 33 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2565

จากผลการศึกษาคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก พบว่า ปัญหาที่พบส่วนใหญ่คือเรื่องการรับประทานอาหารและการทำความสะอาด เนื่องจากมีเศษอาหารติดเป็นประจำ และสอดคล้องกับงานวิจัยของชัยรัตน์ ทับทอง⁷ พบว่า มีผลกระทบมากที่สุดคือ การรับประทานอาหาร เนื่องจากภายหลังการใส่ครอบฟันส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องการมีเศษอาหารติดบริเวณซอกฟันเป็นประจำ เพราะมีลักษณะครอบฟันที่ไม่เหมาะสม มีระยะห่างช่องว่างระหว่างฟัน รู้สึกกระคายเคือง ยากต่อการทำความสะอาดที่ต้องใช้อุปกรณ์เสริมร่วมด้วยทุกวัน เช่น การใช้แปรงซอกฟัน และรู้สึกไม่สบายใจเมื่อเกิดปัญหา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการศึกษาที่ได้ สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนพัฒนาการรักษาของทางโรงพยาบาลได้ต่อไป คือ

1. ควรมีการติดต่อนัดหมายในการตรวจเช็คสภาพรากฟันเทียมและการใส่ครอบฟันทุก 6 เดือน และสอบถามปัญหาการใช้งาน เพื่อให้คำแนะนำเรื่องการใช้งานและการทำความสะอาด
2. ควรมีการให้ข้อมูลที่ชัดเจนในเรื่องการฝังรากฟันเทียมและใส่ครอบฟัน ทั้งเรื่องวิธีการ วัสดุที่ใช้ และค่าใช้จ่ายในการเข้ามารับบริการ เนื่องจากผู้มารับบริการบางรายยังมีข้อสงสัยและไม่เข้าใจในเรื่องการฝังรากฟันเทียมและใส่ครอบฟัน มีข้อสงสัยในเรื่องค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่อยู่ในระหว่างบริการ
3. หากผู้มารับบริการมีปัญหาการรับประทานอาหาร เช่น มีเศษอาหารติดฟัน มีระยะห่างช่องว่างระหว่างฟัน ควรกลับมาพบทันตแพทย์เพื่อประเมิน หากเกิดจากครอบฟันรองรับรากฟันเทียมมีรูปร่าง (Contour) ไม่เหมาะสม สามารถได้รับการแก้ไข โดยการพิมพ์ปากและสั่งทำครอบฟันใหม่

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

จากผลการศึกษา พบว่า ปัญหาที่พบหลังการฝังรากฟันเทียมและใส่ครอบฟันส่วนใหญ่ คือปัญหาเรื่องการรับประทานอาหาร และเรื่องการทำความสะอาด เพราะมีเศษอาหารติดเป็นประจำ จึงควรมีการปรับปรุงในการศึกษาครั้งต่อไป คือ

1. ในการวิจัยครั้งถัดไป ควรเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาข้อมูลที่ได้ในเชิงลึกและสามารถบรรยายถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นได้ในแต่ละรายอย่างละเอียด
2. ควรมีการศึกษาประเมินด้านอื่น ๆ เช่น ประสิทธิภาพ อายุการใช้งานของรากฟันเทียมและครอบฟัน และสภาวะปริทันต์ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น ที่ได้ให้การสนับสนุนและให้ทุนการทำวิจัย ขอขอบพระคุณคณะอาจารย์ผู้วิพากษ์โครงร่างวิจัยทุกท่าน ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงโครงร่างการวิจัยครั้งนี้ให้มีคุณภาพ และสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น ทำให้การทำวิจัยครั้งนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณผู้ป่วยหรืออาสาสมัครที่เข้าร่วมการวิจัยทุกคน ขอขอบคุณผู้ทำวิจัยทุกคน และผู้เขียนตำราทุกเล่ม ที่ผู้วิจัยได้อ่านและนำความรู้มาทำวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จ

วารสารทันตภิบาล ปีที่ 33 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2565

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักทันตสาธารณสุข. รายงานผลการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากแห่งชาติ ครั้งที่ 8 ประเทศไทย พ.ศ. 2560. นนทบุรี: สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข;2561.
2. จีระวัฒน์ บุตรโคตร. ความพึงพอใจและคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุที่ได้รับการใส่ รากฟันเทียม จากโครงการรากฟันเทียมเฉลิมพระเกียรติฯ อำเภอภูเวียง – หนองนาคำ -เวียงเก่า จังหวัด ขอนแก่น. วารสารทันตภิบาล 2560, 28(1):73-86.
3. กัญจิกา เข้มทอง, ชุตินา นวศรี, ธนพัฒน์ ศาสตรระจุ และ พิสมัยศิษฐ์ ชัยจรีนนท์. ความพึงพอใจของ ผู้ป่วยในผลการรักษาด้วยรากฟันเทียม. วารสารวิชาการสาธารณสุข2565;31(2):319-327.
4. วรรณพร ศิริวัฒน์, วรรณรพี บานชื่นวิจิตร. ความพึงพอใจในการบริการของหน่วยทันตกรรม และการ ลดความสูญเสียจากการจ่ายค่าตอบแทนทันตแพทย์รายชั่วโมง โดยที่ผู้ป่วยไม่มารับการรักษาตามจำนวน ที่นัดหมาย สถานพยาบาลธนาคารออมสิน สำนักงานใหญ่. คั่นคว่ำอิสระ. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย;2562.
5. เบญจมาส สือพัฒธิมา. การประเมินความพึงพอใจและผลกระทบของฟันเทียมต่อคุณภาพชีวิตของ ผู้สูงอายุ อำเภอหนองบุญมากจังหวัดนครราชสีมา. วิทยาสารทันตสาธารณสุข 2556;18(1):36-48.
6. ศศิกร นาคมณี. คุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุต่อการใส่ฟันเทียมพระราชทาน โรงพยาบาลบางปะกง. วารสารศูนย์การศึกษาแพทยศาสตร์คลินิก โรงพยาบาลพระปกเกล้า 2561;35(1):30-39.
7. ชัยรัตน์ ทับทอง. ความพึงพอใจและคุณภาพชีวิตภายหลังการใส่ฟันเทียมทั้งปากในโครงการฟันเทียม พระราชทานที่โรงพยาบาลโคกพระจังหวัดนครสวรรค์. วิทยาสารทันตสาธารณสุข 2557;20(2):60-70.